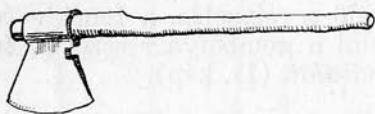
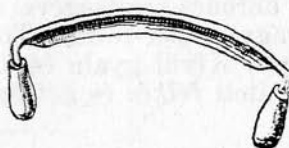

Zsindelyfaragás a kalotaszegi Magyarvalkón

Nem hiába nevezik a szomszédfalusiak a valkóiakat *szürkosoknak*, mert sokat foglalkoznak a fenyőfával. Nem is kell érte nagyon messzire menni, hiszen a havas még nemrég a faluig ért le, de lehet tőle ugyan a fagyár Kiskalotán, még mindig maga készíti el gazdasági eszközeinek jó részét, s maga fedi be a házat is *zsindéjjel*.

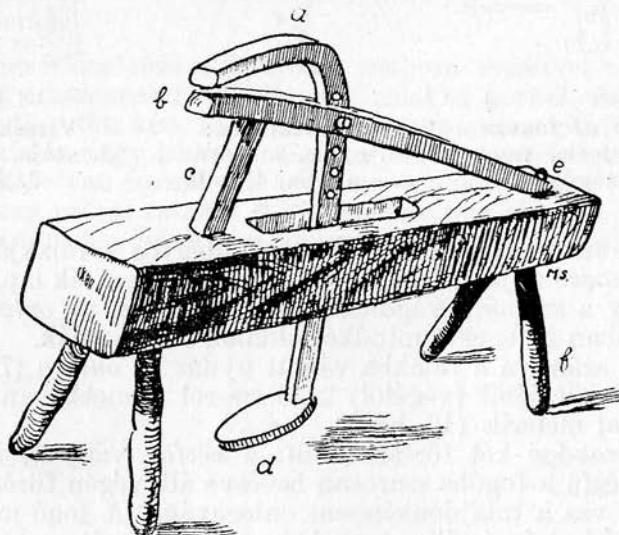

1. kép. Fejsze

2. kép. Kézvonó

A zsindelyhez síma fenyőfa kell, melyben kevés a *csög*. A törzsből hosszúnyelű *fészévéll* (1. kép)* hasítanak vékony szeleteket. A lehasított falemezeket azután a valkói ember egyik legrégebb szerszámán a *faragószéken* (3. kép) dolgozzák fel. Ez a szerszám ott látható majdnem mindegyik valkói ház udvarán. A faragószéket u. i. más eszközök

3. kép. Faragószék

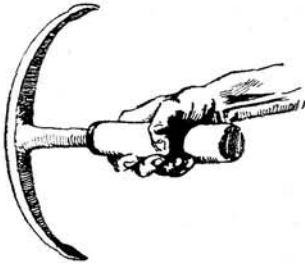
Részei: a. *csäka*, b. *älla*, c. *bärba*,¹ d. *läbitöu*, e. *szëge*, f. *läba*

és tárgyak faragására is felhasználhatják. A csalkába fűrt nyílások lehetővé teszik, hogy emeljék vagy süllyesszék, és így különböző vastagságú fatárgyakat dolgozzanak fel rajta.

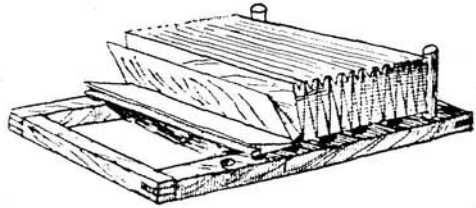
* A rajzokat a szerző eredeti rajzai alapján Möriz Sándor gimn. tanuló rajzolta.

¹ Átvétel a ruménból; vö. r. *barbä* 'szakáll'.

A zszindelyfaragó a faragószék állványának az elején ül, és a lábító lenyomásával szorítja a csalka alá tett fadarabot az állhoz. A faragás-kor a *kézvanóut* (2. kép) használja. Mikor a zszindelynek megadta az alakját, az *élet* és a *hátát* és vagy 100 darabot kifaragott, a *hörgyolóu-székre* (5. kép) teszi és a *hörggyāl* (4. kép) *hörgyolja*, vagyis mélyedést vág a hátába.

4. kép. Horgy

5. kép. Hörgyolászék

A hörgyolás a következőképpen történik: A zszindelyeket, körülbelül vagy 100 darabot, a hörgyoló szék 4 szorítója közé szorítja, váltogatva, úgyhogy az egyik zszindely éle mellé a másik háta kerüljön. Kezébe veszi a hörgyot, és befelé hajlított, élesre fent, kivájt végével a zszindely hátán magafelé húzva, *hörgyolást* vés. Ebbe fogja majd a ház fedésekor a másik zszindely élet csúsztatni. Ha így, körülbelül 50 darabbal elkészült, megfordítja a széket és a másik ötvenet *hörgyolja ki*.

Ma már csak nagyon kevesen foglalkoznak ezzel a régi népi mesterséggel, melynek „módját“ Valkón csak az öregek ismerik. A zszindelyes házak is lassan eltűnnek, mert a törvény is tiltja őket, és velük együtt lassan egy régi valkói népi mesterséggel is kevesebb lesz.

NAGY JENŐ

Bálványosváralji ballada- és dal-szövegek, töredékek

1.

A naty hegyi tolvaj.¹

Anyám, ides anyám, mír is attál fírhez,
Mír is attál engem idegeny leginyhez,
Naty hidek hoasra, naty hegyi tolvajhaz.
Mer most is odavan keresztút álani,
Keresztút álani pirozsvír ontani,
Pirozsvír ontani, ember mekfosztani.
Meguntam, meguntam jóreggē fēkelni,
Fojóvizre menni, víres ruhát mosni,
Könyvemben ásztatni, bánattal sujkolni,
Bánattal sujkolni, gondal száraszatani.

¹ Elmondta: Burjányné, Szakmári Zsuzsa (80 éves) 1941 júliusában.